

Summary

Bondarenko K. V. The problems of bringing to administrative responsibility for the unlawful agreement between employers. — Article.

The article is devoted to the theoretical analysis of the administrative offence of the antitrust legislation — unlawful agreements between entrepreneurs. Attention is devoted to the fact that national legislator defines that offence differently — as «unlawful agreements between entrepreneurs», «antitrust agreed activities». It is proposed to use single term during definition and qualification of such unlawful activity. The proposed term should be «antitrust agreed activities as this term is wider than term «unlawful agreements between entrepreneurs».

Keywords: administrative infraction, antitrust, administrative responsibility, illegal agreements between employers.

УДК 342.97:348.328

Є. Є. Додіна

ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ РЕЛІГІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ЯК СУБ'ЄКТІВ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА

Вивчення питань щодо визначення кола суб'єктів адміністративного права, з'ясування місця і ролі релігійних організацій як суб'єктів адміністративного права.

Необхідно відзначити, що аналіз окремих аспектів вивчення релігійних організацій як суб'єктів адміністративного права здійснювався вітчизняними вченими і фахівцями-практиками. Зокрема, питання, які торкалися правового становища релігійних організацій, розглядалися у працях А. Б. Агапова, Т. Ю. Архирейської, М. В. Баглая, С. А. Бур'янова, В. В. Бородіна, Ф. М. Рудінського, Г. Г. Черемих, В. В. Покровського, Е. І. Романюк, А. Г. Ємельянова, А. П. Коренева, О. Е. Кутафіна, Г. А. Михайлова, В. Н. Калініна, А. І. Кудрявцева, Г. П. Лупарева, В. А. Ципіна, П. П. Яшина й ін. Серед робіт, що мають велике теоретичне значення, слід виділити наукові праці Ю. А. Резенбаума, А. С. Ловінюкова.

Завдання цієї статті полягає у вивченні питань щодо правового змісту визначення поняття суб'єкта адміністративного права, вивчення кола суб'єктів адміністративного права та особливостей, які притаманні релігійним організаціям.

Проблеми дослідження релігійних організацій в Україні нерозривно пов'язані із забезпеченням конституційного права особи на свободу совісті і свободу віросповідання. На сучасному етапі соціально-економічного розвитку України це одна з найбільш актуальних проблем, що має велике суспільне і наукове значення. Тим часом необхідно відзначити, що формування нормативної правової бази, що визначає адміністративно-правовий статус релігійних організацій в Україні, суттєво відстає від загального рівня розвитку адміністративного законодавства.

Перед вивченням релігійних організацій як суб'єктів адміністративного права вважається необхідним визначити, що вкладається в поняття «суб'єкт права», «суб'єкт адміністративного права», оскільки релігійна організація є одним з суб'єктів адміністративного права.

У теорії адміністративного права під суб'єктами адміністративного права мається на увазі особа або організація, що відповідно до чинного законодавства можуть бути учасниками (сторонами) регульованих адміністративним правом управлінських суспільних відносин [1, 153].

Поняття суб'єктів адміністративного права є одним із найважливіших понять, що розробляються адміністративно-правовою наукою. Як ми бачимо, особливо актуальною ця проблема стає в умовах реформування адміністративного права.

Багато адміністративістів справедливо відзначають, що адміністративне право характеризується великим колом суб'єктів, до того ж із різноманітними повноваженнями як у плані їх обсягу, структури, так і правових властивостей. Це обумовлено великим обсягом сфери адміністративно-правового регулювання, особливо в галузі державного управління [2, 324].

Слід зазначити, що під суб'єктом права розуміється учасник суспільних відносин, якого юридична норма наділяє правами і обов'язками. Це поняття включає два критерії: соціальний — участь як відособленого, здатного виробляти і здійснювати єдину волю персоніфікованого суб'єкта; юридичний — визнання правовими нормами здатності бути носієм прав і обов'язків, брати участь у правовідносинах [3, 138].

Суб'єктами адміністративного права слід визнати учасників суспільних відносин, яких норми адміністративного права наділили правами і обов'язками, здатність вступати в адміністративно-правові відносини.

Адміністративне право наділяє правосуб'єктністю велике коло учасників суспільних відносин, а це відображає такий об'єктивний факт, як різноманітність адміністративно-правових відносин у суспільстві [4, 64]. На коло суб'єктів впливають такі фактори, як: політичні, економічні, ідеологічні [5, 17].

Ю. П. Битяк суб'єктами адміністративного права вважає: громадян, іноземних громадян і осіб без громадянства; органи виконавчої влади; органи місцевого самоврядування; державних службовців; підприємства, установи й об'єднання громадян [6, 327]. Ц. А. Ямпольська виділила три основні групи суб'єктів адміністративного права. По-перше, це органи держави і їх агенти; по-друге, це суспільні організації і їх органи; по-третє, це громадяни СРСР [7, 10]. С. Г. Стеценко визначає, що критерієм класифікації суб'єктів адміністративного права слід обирати кількісний показник у поєднанні з мірою належності до держави. Колективні суб'єкти — це організовані, відособлені, самоврядні групи людей, наділені правом виступати у відносинах з іншими суб'єктами як єдине ціле, персоніфіковано. Якщо за основу поділу взяти такі критерії, як форма власності та приналежність до певної системи, то йтиметься про державні, громадські, релігійні, приватні та інші організації та їх структурні підрозділи [8, 513].

Г. І. Петров визначає, що до суб'єктів адміністративного права належать 1) громадяни СРСР, особи без громадянства і іноземці; 2) органи державного управління і внутрішні частини їх апарату; 3) державні і суспільні підприємства та установи і внутрішні частини їх апарату; 4) органи суспільних організацій, діяльність яких регулюється правом, їх внутрішні частини; 5) організації суспільного сприяння державному управлінню; 6) службовці, що є носіями адміністративних обов'язків і прав [9, 37].

В. В. Ганулько, розглядаючи поняття та особливості суб'єктів адміністративного права, визначив, що з погляду структури публічного управління до суб'єктів адміністративного права відносяться як суб'єкти публічної адміністрації, так і об'єкти публічного управління [10, 64]. Він зазначив, що суб'єктами адміністративного права можуть бути: 1) індивідуальні суб'єкти — фізичні особи, які поділяються на такі групи: громадяни (володіють повним набором прав і обов'язків у державі), іноземці та особи без громадянства (мають обмеження щодо політичних прав, не виконують військового обов'язку), фізичні особи з іншим спеціальним статусом (скажімо, фізичні особи-підприємці чи фізична особа — водій транспортного засобу); 2) колективні суб'єкти (юридичні особи): держава, державні органи та установи, громадські об'єднання, адміністративно-територіальні одиниці та їх населення, виборчі округи, релігійні організації, промислові підприємства, іноземні підприємства тощо.

М. Н. Марченко вважає, що суб'єкт права — це особа або організація, за якими держава визнає здатність бути носієм суб'єктивних прав і юридичних обов'язків [11, 530]. На думку А. П. Коренева, до суб'єктів адміністративного права належать громадяни (громадяни країни, іноземні громадяни і особи без громадянства); органи виконавчої влади; органи місцевого самоврядування; державні службовці; підприємства, установи і інші некомерційні організації, суспільні об'єднання і їх службовці (до яких належать об'єднання громадян, релігійні об'єднання) [12, 73]. На думку В. В. Копейчикова, суб'єкти права є учасниками правових відносин, які мають суб'єктивні права та виконують юридичні обов'язки [13, 175]. Дослідження Ю. Н. Старілова визначають розмежування індивідуальних і колективних суб'єктів адміністративного права, де до індивідуальних суб'єктів належать громадяни країни, іноземні громадяни і особи без громадянства. До індивідуальних суб'єктів адміністративного права він також відносить державних службовців та посадових осіб. На його думку, колективні суб'єкти адміністративного права — це групи людей, що є організаціями (державними, недержавними, приватними, суспільними), які виступають у зовнішніх відносинах як самостійні суб'єкти права; порядок їх заснування і діяльність регламентовані нормативними правовими актами. В адміністративно-правових відносинах колективні суб'єкти права діють від свого імені, закони і інші нормативні правові акти надають їм права і покладають на них конкретні обов'язки [14, 427].

На думку Ю. А. Тихомирова, суб'єкти адміністративного права можна підрозділити на такі групи: органи державної виконавчої влади всіх рівнів, органи

управління організаціями, підприємствами, установами, посадові особи і службовці державних організацій, громадяни, громадські об'єднання [15, 324]. У підручнику «Административное право» за редакцією Ю. М. Козлова визначені такі учасники адміністративного права, як: органи державного управління, посадові особи, підприємства і установи, громадські організації, громадяни [16, 175].

У підручнику «Административное право» за редакцією А. Е. Лунева вирізняються: 1) органи держави, державні установи, підприємства, організації, їх представники і посадові особи; 2) громадські організації, їх органи, підприємства, установи, посадові особи, органи громадської самодіяльності та їх представники; 3) громадяни, іноземці, особи без громадянства тощо [17, 453].

Іншу класифікацію пропонує Д. Н. Бахрах, який відзначає, що до суб'єктів адміністративного права належать особи та законні організації [18, 42].

С. С. Алексеев пропонує ділити суб'єктів адміністративного права на три основні групи: індивідуальні суб'єкти, колективні суб'єкти і громадські організації [3, 147]. С. Ф. Кечек'яном було вперше запропоновано розділити суб'єктів правовідносин на індивідуальних і комплексних (колективних) [19, 15].

Вважається, що «претендент» на статус суб'єкта адміністративного права по своїх особливостях потенційно здатний бути носієм суб'єктивних прав і обов'язків у сфері державного управління, тобто повинен мати комплекс соціальних передумов, які дозволяють надати йому суб'єктивні права й обов'язки.

Запропонована класифікація суб'єктів адміністративного права виходила з того, що поняття «громадянин» пов'язано певною сукупністю прав та обов'язків і не може враховувати особливості деяких груп, навпаки індивід може бути не просто громадянином, але й студентом, військовослужбовцем і т.д., тобто мати різне коло специфічних прав і обов'язків, передбачених нормами адміністративного права. Ці нашарування на загальний правовий статус громадянина визначений термін відобразити не може, з цього приводу краще застосовувати назву «Індивідуальні суб'єкти адміністративного права». Він об'єднує всіх осіб, які виступають від свого імені, персонально, мають особисті права і обов'язки, зокрема специфічні.

Предметом нашого дослідження є релігійні об'єднання, які є специфічним різновидом колективних суб'єктів.

Конституція України [20] в ст. 35 чітко визначила, що кожен має право на свободу світогляду і віросповідання. Це право включає свободу сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої, безперешкодно відправляти одноособово чи колективно релігійні культу і ритуальні обряди, вести релігійну діяльність. Церква і релігійні організації в Україні відокремлені від держави, а школа — від церкви. Жодна релігія не може бути визнана державою як обов'язкова.

Норми Конституції України, що стосуються релігійних організацій, конкретизують і деталізують інші закони та підзаконні акти, їх сукупність (включаючи Конституцію) становить специфічну систему і є законодавством про свободу совісті та релігійні організації.

Аналіз нормативних актів, які регламентують діяльність релігійних організацій в Україні дозволяє встановити головну відмінність їх адміністративно-правового статусу від адміністративно-правового статусу державних структур. Вона полягає в тому, що у відносинах з іншими суб'єктами права і між собою ці формування виступають виключно від власного імені, не маючи державно-владних повноважень. Держава інтенсивно та цілеспрямовано регулює їх діяльність. Проте використовувани у цій сфері управлінські форми і методи істотно відрізняються від тих, які застосовуються щодо державних органів.

Свій регулюючий вплив держава поширює тільки на ті повноваження релігійних організацій, які реалізуються безпосередньо у взаємовідносинах з державними органами. Сутність такого регулювання зводиться до того, щоб, по-перше, через норми адміністративного права закріпити повноваження релігійних організацій у сфері державного управління, по-друге, створити реальні гарантії їх реалізації.

Чинне законодавство передбачає, що держава забезпечує додержання їх прав і законних інтересів, а втручання державних органів та службових осіб у діяльність релігійних організацій, як і втручання релігійних організацій у діяльність державних органів, не допускається, крім випадків, передбачених законом.

Центральне місце у законодавстві щодо функціонування в Україні релігійних організацій належить Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації», який було прийнято 23 квітня 1991 року [21]. Саме він визначає, що релігійна організація є добровільним громадським формуванням, створеним на основі єдності інтересів для спільної реалізації громадянами своїх прав і свобод у релігійній сфері.

Релігійні організації в Україні утворюються з метою задоволення релігійних потреб громадян сповідувати і поширювати віру і діють відповідно до своєї ієрархічної та інституційної структури, обирають, призначають і замінюють персонал згідно із своїми статутами (положеннями). Отже, релігійні організації, це, по-перше, виключно добровільне громадське формування; по-друге, формування, яке утворено на основі єдності інтересів громадян; по-третє, формування, яке утворено громадянами для спільної реалізації наданих їм на законних підставах прав і свобод у релігійній сфері.

У зв'язку з цим слід зазначити, що законодавець визначає коло осіб, які можуть виступати засновниками релігійних організацій. Засновниками релігійних організацій можуть бути особи, яким виповнилося 18 років і які є: а) громадянами України; б) громадянами інших держав; в) особами без громадянства.

Категорично забороняє встановлення і застосування будь-яких обмежень прав і свобод людини і громадянина у зв'язку з належністю чи неналежністю до релігійних організацій. Ніхто не може бути примушений до вступу в будь-яку релігійну організацію. Належність чи неналежність до релігійної організації не може бути підставою для обмеження прав і свобод або для надання державою будь-яких пільг і переваг.

Вимога про зазначення в офіційних документах щодо належності, членства (участі) у тій чи іншій релігійній організації не допускається. На працівників апарату релігійних організацій поширюється законодавство про працю, соціальне забезпечення і соціальне страхування.

На законодавчому рівні закріплюються принципи створення та діяльності релігійних організацій. Ними є: добровільність утворення; рівноправність усіх членів; самоврядування; законність; гласність. Держава визнає право релігійної громади на її підлеглість у канонічних і організаційних питаннях будь-яким діючим в Україні та за її межами релігійним центрам (управлінням) і вільну зміну цієї підлеглості.

Повідомлення державних органів про утворення релігійної громади не є обов'язковим. Державний контроль за додержанням законодавства України про свободу совісті та релігійні організації здійснюють місцеві ради народних депутатів та їх виконавчі комітети.

Представники цих органів мають право бути присутніми на заходах, що проводять релігійні організації, вимагати необхідні документи, отримувати пояснення. Нагляд за виконанням і додержанням законності здійснюють органи прокуратури. Контроль за джерелами і розмірами фінансових надходжень, сплатою податків здійснюють фінансові органи та органи державної податкової служби.

Діяльність релігійної організації може бути припинена у зв'язку з її реорганізацією (поділом, злиттям, приєднанням) або ліквідацією. Реорганізація або ліквідація релігійної організації здійснюється відповідно до її власних постанов. У разі порушення релігійною організацією, що є юридичною особою, законодавства України її діяльність може бути припинена також за рішенням суду.

Здійснення свободи сповідувати релігію або переконання підлягає лише тим обмеженням, які необхідні для охорони громадської безпеки та порядку, життя, здоров'я і моралі, а також прав і свобод інших громадян, встановлені законом і відповідають міжнародним зобов'язанням України. Будь-яке пряме чи непряме обмеження прав, встановлення прямих чи непрямих переваг громадян залежно від їх ставлення до релігії, так само як і розпалювання пов'язаних з цим ворожнечі й ненависті чи ображення почуттів громадян, тягнуть за собою відповідальність, встановлену законом.

Релігійні організації в Україні є суб'єктами адміністративного права. Релігійні організації утворюються з метою задоволення релігійних потреб громадян сповідувати і поширювати віру і діють відповідно до своєї ієрархічної та інституційної структури, обирають, призначають і заміняють персонал згідно із своїми статутами (положеннями). Вони є незалежними, самокерованими утвореннями і як такі виступають учасниками суспільних відносин, вони є відособленими, здатними виробляти і здійснювати єдину волю персоніфікованими суб'єктами, здатні бути носієм прав і обов'язків, які визначені адміністративно-правовими нормами, брати участь в правовідносинах.

Література

1. Алехин А. П. Административное право Российской Федерации : учебник / А. П. Алехин, А. А. Кармолицкий, Ю. М. Козлов. — М., 1998.
2. Манохин В. М. Российское административное право : учебник / В. М. Манохин, Ю. С. Адушкин, З. А. Багишаев. — М., 1996.
3. Алексеев С. С. Общая теория права. Т. 2 / С. С. Алексеев. — М., 1982.
4. Административне право України : підручник / за заг. ред. С. В. Ківалова. — О. : Юрид. л-ра, 2003.
5. Ківалов С. В. Административне право України : навч. -метод. посіб. / С. В. Ківалов, Л. Р. Біла-Тіунова. — О. : Юрид. л-ра, 2001.
6. Административне право України : підручник / за ред. Ю. П. Битяка. — Х., 2000.
7. Ямпольская Ц. А. Субъекты советского административного права : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук / Ц. А. Ямпольская. — М., 1958.
8. Стеценко С. Г. Административне право України : навч. посіб. / С. Г. Стеценко. — К. : Атіка, 2007.
9. Петров Г. И. Советское административное право. Общая часть / Г. И. Петров. — Л., 1960.
10. Ганулько В. В. Административне право України : навч. посіб. : у 2 т. / за заг. ред. В. В. Галунька. — Херсон : ПАТ «Херсонська міська друкарня», 2011.
11. Марченко М. Н. Теория государства и права : учебник / М. Н. Марченко. — 2-е изд., перераб. и доп. — М. : ТК Велби, 2004.
12. Корнев А. П. Административное право России. Ч. I / А. П. Корнев. — М., 2000.
13. Загальна теорія держави і права : підручник / за ред. В. В. Копейчикова. — К. : Юрінком Інтер, 1998.
14. Стариков Ю. Н. Курс административного права. Т. 1 / Ю. Н. Стариков. — М., 2002.
15. Тихомиров Ю. А. Курс административного права и процесса / Ю. А. Тихомиров. — М., 1998.
16. Советское административное право / под ред. Ю. М. Козлова. — М., 1989.
17. Административное право / под ред. А. Е. Лунева. — М., 1967.
18. Бахрах Д. Н. Система субъектов советского административного права // Советское государство и право. — 1986. — № 2.
19. Кечекьян С. Ф. Правоотношения в социалистическом обществе / С. Ф. Кечекьян. — М., 1958.
20. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — Ст. 141.
21. Про свободу совісті та релігійні організації : Закон України від 23 квіт. 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1991. — № 25. — Ст. 28.

Анотація

Додина Є. С. Питання визначення релігійних організацій як суб'єктів адміністративного права. — Стаття.

Стаття присвячена розгляду питань визначення кола суб'єктів адміністративного права, з'ясування місця і ролі релігійних організацій як суб'єктів адміністративного права. Визначено, що релігійні організації утворюються з метою задоволення релігійних потреб громадян сповідувати і поширювати віру і діють відповідно до своєї ієрархічної та інституційної структури, обирають, призначають і замінюють персонал згідно із своїми статутами (положеннями). Вони є незалежними, самоврядованими утвореннями і як такі виступають учасниками суспільних відносин, вони є відособленими, здатними виробляти і здійснювати єдину волю, є персоніфікованими суб'єктами, здатні бути носієм прав і обов'язків, які визначені адміністративно-правовими нормами, брати участь в правовідносинах.

Ключові слова: суб'єкти адміністративного права, релігійні організації, незалежні утворення, учасники суспільних відносин.

Аннотация

Додина Е. Е. Вопросы определения религиозных организаций как субъектов административного права. — Статья.

В статье рассматриваются вопросы определения круга субъектов административного права, места и роли религиозных организаций как субъектов административного права. Определено,

что религиозные организации возникают с целью удовлетворения религиозных потребностей граждан исповедования и распространения веры и действуют в соответствии со своей иерархической структурой, выбирают, назначают и заменяют персонал согласно со своими уставами (положениями). Они независимые, саморегулируемые образования и в качестве таких выступают участниками общественных отношений, они изолированы, способны быть носителем прав и обязанностей, которые определены административно-правовыми нормами, принимают участие в правоотношениях.

Ключевые слова: субъекты административного права, религиозные организации, независимые образования, участники общественных отношений.

Summary

Dodina I. I. The Questions of Returning of Religious Property to Religious Organizations. — Article.

The article is devoted consideration of questions of determination of circle of subjects of administrative law, finding out of place and role of religious organizations as subjects of administrative law. Certainly, that religious organizations appear with the purpose of satisfaction of religious necessities of citizens to hear the confession and diffuse a faith and operate in accordance with the hierarchical structure, elect, appoint and replace a personnel pursuant to the regulations (by positions). They are independent institutions, and in quality of such come forward the participants of public relations, they are isolated, they are capable to exercise the rights and duties which are prescribed by administrative legal norms, they take part in legal relationships.

Keywords: subjects of administrative law, religious organizations, independent institutions, participants of public relationship.

УДК 342.97:061.12:34(477)

Р. І. Міщенко

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ

Національна академія правових наук України як вища галузева наукова установа без сумніву відіграє важливу роль у правовій сфері та становленні України як демократичної, незалежної, правової, соціальної держави. З моменту створення академія не раз привертала увагу читачів, діяльність установи постійно знаходила своє відображення на шпальтах різних періодичних видань. Але при цьому детального та досконалого дослідження адміністративно-правового статусу академії в реаліях сьогодення не відбувалося.

Метою статті є комплексний аналіз діяльності Національної академії правових наук України, її адміністративно-правового статусу, структури, визначення місця та ролі як вищої спеціалізованої установи в галузі держави та права.

Незважаючи на плідну та активну діяльність установи, в юридичній літературі мало хто приділяє увагу адміністративно-правовому статусу академії, здебільшого питання досліджувалось в рамках розгляду державного управління у сфері освіти та науки, переважно у працях таких вчених, як В. Б. Авер'янов, Л. Р. Біла-Тіунова, С. В. Ківалов, Ю. М. Оборотов, С. Г. Стеценко та ін.